

RADIOHISTORIA I NORR

Nr 1/2012

Information

2012-06-08

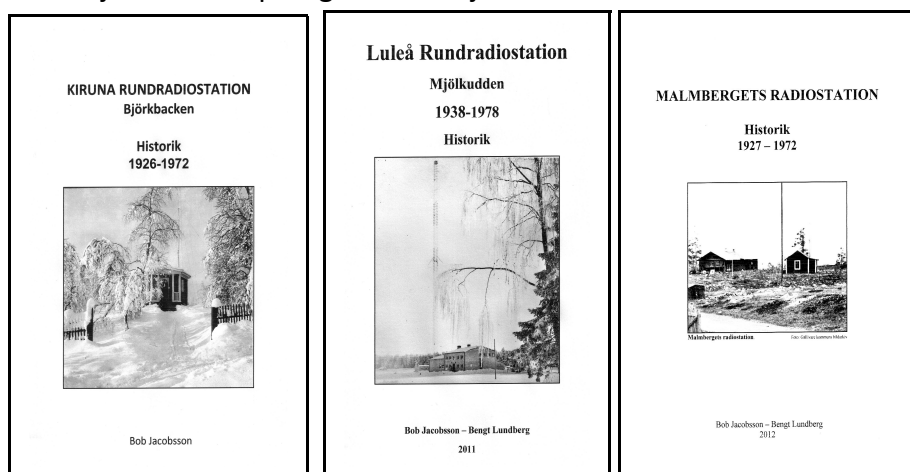
Vandringsutställningen om radions första tid i Norrbotten.

Utställningen har under hösten varit utställd på Norrbotten Museum. Där visades också en bildutställning om stora radiostationen på Mjölkudden i Luleå, som började sända program 1938 då Boden radio upphörde med sina rundradiosändningar. I anslutning till utställningen hölls ett föredrag om tidig radio i Norrbotten.

Utställningen finns nu på Gällivare museum och kommer att finnas där till slutet av augusti för att då flyttas till Piteå alternativt Arvidsjaur. Vi planerar att besöka Gällivare under augusti och då hålla ett föredrag om tidig radio i Norrbotten och radiostationen i Malmberget.

Skrifter om tidiga Norrbottniska rundradiostationer.

Historiken om Kiruna radiostation är klar och tryckt. För radiostationerna Boden, Malmberget och Luleå finns nu historiken i konceptform. Vi avser att fortsätta med stationerna i Porjus och Harsprånget samt linjeradion i Tornedalen och trådradionäten.

Vi har påbörjat insamling av material för nästa fas i vårt "projekt" som är att beskriva utbyggnaden av FM och TV-näten i norr.

Rundradiostationen i Malmberget.

Här kommer en kort sammanfattning av den tidiga privata stationens historia. Stationen kom till genom kunniga Malmbergsbors entusiastiska arbete och brinnande intresse för den nya radion och dess möjligheter.

Redan 1923 utfärdas den första radiolicensen i Malmberget genom att Kungl. Maj:t beviljade Edvin Brännvall rätt att inneha sin egenhändigt byggda radiomottagare.

1926 påbörjar Kiruna radiostation sina programsändningar och undervisning via radio provas för första gången i Malmberget.

1926 bildas Gällivare – Malmbergets radioklubb vars uppgift blev att verka för en radiostation i Malmberget.

1927 får Malmbergets radioklubb via resolution, given Stockholms slott den 3 juni, tillåtelse att nyttja en radioanläggning. Tack vare hjälp och stöd från LKAB och mycket arbete av klubbens medlemmar kunde stationen påbörja sina programsändningar den 19 oktober.

*Radiostationen med sina två ca 60 m höga trä-
master var och en gjord av tre trästolpar.*

Den första sändaren i Malmberget.

Från början sände man i huvudsak lokalproducerade program men återutsände även tidvis riksprogrammet. Kvaliteten på dåtidens blanktrådsförbindelser var dock mycket dålig. Störningar från malmtågen var också mycket besvärande. Malmbanan var den första längre järnvägssträcka som elektrifierades i Sverige.

Först **1942** fanns särskilda programledningar tillgängliga i Luleå genom "Norrlandskabelns" ankomst. Då förbättrades kvaliteten avsevärt till Luleå men problemen norrut kvarstod.

1953 övertas radiostationen av staten i form av Telegrafverket och flyttas till ett bergum. Stationen får modernare och fjärrmanövrerade sändare.

1956 är kabeln längs malmbanan, med bl.a. programledningar, framme i Murjek. Då flyttas den sk Mosebackesändaren, den första sändaren i Sverige för prov av det nya FM-systemet, till Murjek och sänder program på FM mot Gällivare. Programmet togs emot av en mottagare på fjället Dundret och fördes vidare på kabel till Malmbergetsändaren. Därigenom förbättrades kvaliteten på utsändningarna av riksprogrammet avsevärt.

1958 kompletteras stationen med sändare för P2.

1959 startar den nya FM-stationen på Dundret sina sändningar.

1972 upphör sändningarna över Malmbergetstationen och utrustningen demonteras.

I vår skrift, MALMBERGETS RADIOSTATION 1927- 1972 finns historien utförligt beskriven.

Radioprogram från radiostationen i Älvsbyn.

I november 2011 besökte SR Norrbotten genom Roger Kvarnström Teracoms radiostation i Älvsbyn och sände direkt i en timme från stationen. Under sändningen blev det många tillfällen att berätta om tidig radio i Norrbotten och om när TV:n kom till Norrbotten via Älvsbysändaren i nov 1961.

Kent och Roger vid sändningsbilen. De kollar den 320 meter höga masten.

Roger intervjuar Bob Jacobsson. I fonden en ram-antenn till en tidig 1920-talsmottagare.

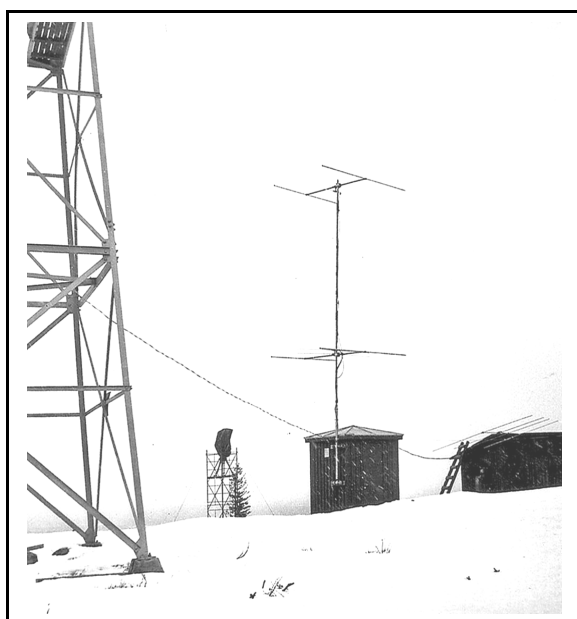
En rundvandring gjordes i stationen under ledning av Kent Wennström som är servicechef för Teracoms stationer i norra Sverige. Under vandringen visades den moderna utrustningen på stationen men också den utställning som finns där av äldre radio och TV-mottagare som donerats av tidigare anställda och deras vänner. Stationen sänder idag ett stort antal digitala TV-kanaler, vissa i HD, flera FM-kanaler samt några program i DAB. Dessutom ett stort antal andra radioburna tjänster för bl.a. mobiltelefoni. På stationen finns också fortfarande en del utrustning från Norrbottens första radiostation, Boden radio.

Ca 50 år sedan de första TV-programmen kom till Skellefteå och södra Norrbotten.

Skellefteåsändaren startade sina sändningar i aug.1960. Stationen som sände på B III kunde vid gynnsamma förhållanden tas emot i södra Norrbotten. Tidigare hade entusiaster där gjort försök att se Vännäsändaren som sände på Bl. Den hade visserligen ett stort täckningsområde men var starkt störd bl.a. av sändare nere i Europa. En viss förbättring blev det i Norrbotten genom Skellefteåsändarens tillkomst. Programmen var i svart/vitt och ljudet i mono båda brusiga och kvalitetsmässigt långt från dagens digitala system.

Programmen kom på analog länk via ett stort antal mellanstationer till Vännäs, sändes ut över sändaren där, togs emot trådlöst med hjälp av en stor antenn placerad i ett bevakningstorn på toppen av Blåbergsliden. Därifrån via reportagelänk några mil ned till Skellefteå TV-station för att slutligen sändas ut där. Ofta med mycket dålig kvalitet men alla var trots allt nöjda att se rörliga bilder via luften i hemmet. Det kunde till och med vara spännande att ibland se de utländska program som kom från Skellefteå genom att mottagningen av Vännäsändaren i Blåbergsliden stördes ut av utländska stationer.

Efter något år kom så länken från söder fram till Skellefteå och Älvsbyn med bättre kvalitet. Därefter kom TV2 och TV4, färg-TV, stereoljud, nya digitala länkar, digitala halvledarbestyckade sändare, HDTV, 3D-TV mm. Det får vi ta en annan gång!

Brandtornet tv i vars topp en antenn liknade den som den som syns på det lilla apparatusets tak var monterad. På den lilla "masten" sitter TV-länken mot Skellefteå.

Skellefteås första TV-station. I masten syns programlänken riktad mot Blåbergsliden. Förråd av sändarlådor och typiska tjänstebilar framför stationshuset.

Vi önskar alla en skön och trevlig sommar!

Besök radioutställningen på Forsvarsmuseum Boden och vandringsutställningen om tidig radio i Norrbotten på Gällivare museum (till den 25aug).

Bob Jacobsson och Bengt Lundberg
E-post: radiohistoria.norr@gmail.com